

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální patologie a sociologie

Porovnání trestu smrti a trestu odnětí svobody na doživotí

Bakalářská práce

Autor: Pavlína Šejvlová
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: JUDr. Miroslav Antl
Oponent práce: prof. PhDr. Blahoslav Kraus, CSc.

Zadání bakalářské práce

Autor: Pavlína Šejvlová
Studium: P15P0195
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Název bakalářské práce: **Porovnání trestu smrti a trestu odnětí svobody na doživotí**

Název bakalářské práce AJ: Comparison of death penalty and life sentence

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá porovnáním trestu smrti a trestu odnětí svobody na doživotí. Cílem práce je zaměřit se na historii trestu smrti na našem území a vymežit pozitiva a negativa tohoto trestu. Popisuje rovněž výkon doživotního trestu odnětí svobody, jeho podmínky a zabývá se problematikou doživotně odsouzených vězňů. Bakalářská práce využívá metodu dotazníkového šetření.

FRANCEK, Jindřich a WOHLSCHLAGER, Leopold. Zločin a trest v českých dějinách. 3. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2007. 539 s. ISBN 80-86182-91-6. KUČHTA, Josef. Trest smrti ano či ne? Universitas, 1990, č. 4. RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. Úvod do penologie I. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. 124 s. ISBN 978-80-7435-264-5. MONESTIER, Martin a FRANCEK, Jindřich. Historie trestu smrti. Dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost. Praha: Rybka Publishers, 1998. 405 s. ISBN 80-86182-05-3 NAVRÁTILOVÁ, Jana. Výjimečný trest. Praha: Leges, 2010. 256 s. ISBN 978-80-87212-41-7. Úplné znění zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Praha: Armex, 2015. Edice kapesních zákonů. ISBN 978-80-87451-38-0.

Garantující pracoviště: Katedra sociální patologie a sociologie,
Pedagogická fakulta
Vedoucí práce: JUDr. Miroslav Antl
Oponent: prof. PhDr. Blahoslav Kraus, CSc.
Datum zadání závěrečné práce: 5. 1. 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Pavλίna Šejvlová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce JUDr. Miroslavu Antlovi za velmi ochotný přístup a cenné rady k práci. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům, za účast v mém výzkumném šetření.

Anotace

ŠEJVLOVÁ, Pavlína. *Porovnání trestu smrti a trestu odnětí svobody na doživotí*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018. 49 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá trestem smrti a trestem odnětí svobody na doživotí. Zahrnuje obecné pojetí trestu a přibližuje jeho funkci ve společnosti. Doživotní trest odnětí svobody je popsán z hlediska výkonu, právní úpravy a přibližuje problematiku doživotně odsouzených vězňů. V této souvislosti je v práci konkrétně popsán výkon trestu ve věznici Mírov. U trestu smrti je přiblížena historie v českých zemích a následně pak jeho výkon ve světě. Práce též obsahuje argumenty pro a proti trestu smrti a snaží se zmapovat pozitiva a negativa trestu odnětí svobody na doživotí. Výzkumné šetření bylo realizováno pomocí dotazníků, kde občané ČR měli možnost vyjádřit jejich postoje jak k trestu smrti, tak doživotnímu trestu odnětí svobody.

Klíčová slova: trest odnětí svobody, trest odnětí svobody na doživotí, trest smrti, porovnání

Annotation

ŠEJVLOVÁ, Pavlína. *Comparison of death penalty and life sentence*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2018. 49 pp. Bachelor Degree Thesis.

The bachelor thesis deals with the death penalty and the life sentence. It includes a general concept of punishment and brings about its function in society. Life sentence is described in terms of using, legislation, and specifics of prisoners sentenced for life. In this context, the thesis specifically describes the punishment in the Mírov Prison. The death penalty is brought closer to his history in the Czech Republic and then to his using in the world. The thesis also contains arguments for and against the death penalty and try to map out the positive and negative aspects of life sentence. The research was conducted using questionnaires, where citizens of the Czech Republic had the opportunity to express their attitudes about the death penalty and the life sentence.

Keywords: imprisonment, life sentence, death penalty, comparison

OBSAH

ÚVOD	8
1 OBECNÉ POJETÍ TRESTU A TREST ODNĚTÍ SVOBODY	9
1.1 Pojem trestu a jeho účel	9
1.2 Funkce a druhy trestů.....	10
1.3 Trest odnětí svobody.....	11
2 TREST ODNĚTÍ SVOBODY NA DOŽIVOTÍ	14
2.1 Popis a právní úprava trestu odnětí svobody na doživotí	14
2.2 Výkon doživotního trestu odnětí svobody	16
2.3 Absolutní doživotí.....	19
3 TREST SMRTI.....	21
3.1 Historie trestu smrti v českých zemích	21
3.2 Trest smrti ve světě	23
4 POROVNÁNÍ TRESTU SMRTI A TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY NA DOŽIVOTÍ	26
4.1 Argumenty pro a proti trestu smrti	26
4.2 Pozitiva a negativa trestu odnětí svobody na doživotí.....	28
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	29
5.1 Metodologie	29
5.2 Charakteristika zkoumaného vzorku	30
5.3 Výzkumný cíl a stanovení hypotéz	30
5.4 Výsledky výzkumného šetření.....	31
5.5 Shrnutí výzkumného šetření	41
ZÁVĚR	44
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	46
SEZNAM PŘÍLOH.....	49

ÚVOD

Bakalářská práce s názvem Porovnání trestu smrti a trestu odnětí svobody na doživotí je zaměřena na specifika výkonu obou trestů, zahrnuje jejich právní úpravu, a jak již vyplývá z názvu, porovnává oba tresty z hlediska pozitiv a negativ.

Trest smrti, jeho odpůrci velmi často kritizovaný a naopak také oslavovaný díky jeho příznivcům, v dnešní společnosti vzbuzuje diskuze plné rozporuplných názorů. Na to, zda uplatňovat trest smrti neexistuje správná odpověď, jelikož většina států Evropy tento trest zrušila. Naopak některé státy ve světě ho stále využívají a jsou přesvědčeni o jeho efektivnosti z hlediska odstrašení a prevence. Vzhledem k tomu, že se jedná o trest konečný, který nelze už ničím zvrátit, je dle mého názoru stále aktuálním tématem, o kterém by se mělo při nejmenším hovořit.

Trest odnětí svobody na doživotí má oproti trestu smrti z hlediska humánnosti jistou výhodu pro odsouzené. Po uplynutí několika let je zde možnost podmíněného propuštění, v čemž ostatní členové společnosti spatřují naopak velký nedostatek tohoto trestu.

Práce v prvních 4 kapitolách přibližuje oba tyto tresty. Jejím cílem je porovnat pozitiva a negativa trestu smrti a doživotního trestu odnětí svobody. Popisuje jejich výkon, právní úpravu a zaměřuje se také na trest absolutního doživotí, který v České republice zatím nebyl uzákoněn. Dalším cílem je prohloubit znalosti čtenářů a pomoci se více zorientovat či získat ucelenější názor v dané problematice.

Poslední kapitola zahrnuje výzkumné šetření, které bylo provedeno pomocí dotazníků. Ty byly předkládány občanům ČR za účelem zmapování jejich názoru na trest smrti a trest odnětí svobody na doživotí. Souhlas či nesouhlas s trestem smrti je porovnáván z hlediska věkových generací 15-26 let a 60 let a více. Dále práce obsahuje stanoviska respondentů k výše zmíněnému absolutnímu doživotí či udílení prezidentských milostí.

Téma bylo zvoleno z důvodu osobního zájmu o tuto problematiku. K vypracování byla použita odborná literatura, platné právní předpisy týkající se oblasti výkonu trestu a internetové zdroje.

1 OBECNÉ POJETÍ TRESTU A TREST ODNĚTÍ SVOBODY

Pro pochopení textu mé práce je důležité vymezit základní pojem trestu, jeho účel a funkci ve společnosti. Kapitola též obsahuje právní úpravu a popis výkonu trestu odnětí svobody. Orientace v těchto pojmech je důležitým krokem k porozumění problematice trestu smrti a trestu odnětí svobody na doživotí.

1.1 Pojem trestu a jeho účel

Pro naši společnost je přirozené vytváření určitých pravidel, která zaručují její správnou funkci. Tato pravidla mohou být některými členy společnosti nerespektována a za jejich porušení následuje sankce – trest.

„Trest je zákonem stanovený právní následek za určité protiprávní jednání. Trest, právní následek činu, na němž lpí vina, spočívá v právní újmě, a ta je pachatelem činu pocíťována jako zlo a podle vůle zákonodárce má být jako taková přijímána.“
(Navrátilová, 2010)

Sochůrek uvádí, že trest jako jeden ze základních výchovných prostředků je v celospolečenském kontextu založen na principu obranného mechanismu před chováním a jednáním, které porušuje zavedené pravidla a normy.

V penologickém chápání má trest dvě základní roviny:

- ochranu společnosti před pachateli trestných činů,
- korektivní úlohu neboli nápravu pachatele (Sochůrek, 2007).

Účel trestu vymezuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, který byl na našem území účinný do 31. prosince 2009. Dle § 23 tohoto zákona je účelem trestu chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti. Výkonem trestu nesmí být ponížena lidská důstojnost (Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon).

Jak uvádí Kalvodová, nový trestněprávní kodex, kterým je zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník účinný od 1. ledna 2010, přichází s promítnutím obecných zásad trestání do jednotlivých ustanovení o trestních sankcích. Účel trestu, na rozdíl od předchozí právní úpravy, není v trestním zákoníku výslovně vyjádřen (Kaldová, 2016).

1.2 Funkce a druhy trestů

Vedle účelu trestu rozlišujeme i jeho funkci. Raszková a Hoferková uvádí následující funkce trestu:

- odplatná (vyrovnávací) – její úkol je spatřován v uspokojení poškozeného vůči pachateli, který se dopustil trestného jednání (oko za oko, zub za zub),
- regulativní (ochranná) – cílem je ochrana společnosti před nebezpečným chováním,
- preventivní – vyvarování se trestu jako takového,
- restorativní – snaha o nápravu sociálního vztahu mezi pachatelem a poškozeným,
- výchovná – cílem je především náprava pachatele,
- morální – hlavní myšlenka nastolení spravedlnosti a potrestání zla,
- represivní – pachatel je izolován od společnosti (Raszková, Hoferková, 2013).

Trest by měl být pro pachatele citelný, jistý a následovat co nejrychleji po provinění. Nejde o to, chápat trest jako odplatu, ale minimalizovat riziko, že oběti stejného pachatele přibude (Hendrych, 2010).

Co se týče druhů trestů u nás, jejich seznam stanovuje trestní zákoník č. 40/2009 Sb. Dle § 52 může soud za spáchané trestné činy uložit tyto tresty:

- odnětí svobody,
- domácí vězení,
- obecně prospěšné práce,
- propadnutí majetku,
- peněžitý trest,
- propadnutí věci,
- zákaz činnosti,
- zákaz pobytu,
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,
- ztrátu vojenské hodnosti,
- vyhoštění.

Trestem odnětí svobody se dle trestního zákona rozumí:

- a) nepodmíněný trest odnětí svobody,
- b) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody,
- c) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.

Zvláštním typem trestu odnětí svobody je výjimečný trest (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 52). Výjimečným trestem se rozumí trest odnětí svobody nad 20 až do 30 let a trest odnětí svobody na doživotí.

1.3 Trest odnětí svobody

V průběhu lidských dějin, jak uvádí Navrátilová, bylo vystřídáno velké množství trestů. Trest odnětí svobody byl ve starověku pouze okrajovou záležitostí a bylo nutné střežit jen odsouzené, kteří čekali na smrt. Ani ve středověku neexistovala taková vězení, jaká známe dnes a první káznice byly zakládány teprve koncem 16. století v Holandsku. V době osvícenství během 18. století se začala projevovat nová ideologie typická reformním hnutím zdůrazňujícím důstojnost člověka. Uznávána byla tvrdost trestního zákona, ale zároveň se bojovalo proti krutosti trestů a krutým podmínkám ve věznicích. K rozvoji vězeňství dochází v 19. století, avšak výkon trestu se v této době stále velmi liší od současného. Až ve 20. století se projevilo humanitární hnutí v plné šíři a začaly se zdůrazňovat především rehabilitační a resocializační cíle (Navrátilová, 2010).

Z pohledu historie je tedy zřejmá postupná humanizace vězeňství, a tím i humanizace trestu odnětí svobody.

Právní úprava výkonu trestu odnětí svobody

Výkon trestu odnětí svobody je upraven zákonem č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a Vyhláškou ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody. Dále pak zákonem č. 555/1992 Sb. o Vězeňské a justiční strážci České republiky a zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů. Podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoníku pak upravuje zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, který používá termín opatření odnětí svobody.

Hlavní zásady výkonu trestu dle zákona č. 169/1999 Sb., uvádí § 2, odst. 1 a 2:

- „Trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody; tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti.
- S odsouzenými ve výkonu trestu se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem.“ (Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, § 2)

„Do výkonu trestu odnětí svobody může být odsouzený přijat pouze na základě pravomocného rozhodnutí soudu a nařízeného výkonu trestu odnětí svobody.“
(Hendrych, 2010)

Typy věznic

Výkon trestu odnětí svobody se vykonává ve věznicích. Věznice se dle platné novely zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, účinné od 1. října 2017, člení dle § 8 podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti do dvou typů a to na:

- věznice s ostrahou,
- věznice se zvýšenou ostrahou.

O tom, do jakého typu věznice bude odsouzený zařazen k výkonu trestu, dle § 9 rozhoduje soud.

Věznice s ostrahou se dle § 12a člení na oddělení s nízkým stupněm zabezpečení, středním stupněm zabezpečení a s vysokým stupněm zabezpečení. Do těchto jednotlivých oddělení jsou odsouzení zařazeni podle míry vnějšího a vnitřního rizika. Vnější rizikem lze chápat míru nebezpečnosti odsouzeného pro společnost a to s ohledem na trestnou činnost, za kterou mu byl trest uložen. Vnitřní riziko naopak vyjadřuje míru rizika ohrožení bezpečnosti během výkonu trestu (Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 8, 9, 12a).

Zde je seznam všech věznic pro výkon trestu odnětí svobody na území České republiky: Bělušice, Břeclav, Heřmanice, Horní Slavkov, Jiřice, Karviná, Kuřim,

Kynšperk nad Ohří, Mírov, Nové Sedlo, Odolov, Opava, Oráčov, Ostrov, Pardubice, Plzeň, Příbram, Rapotice, Rýnovice, Stráž pod Ralskem, Světlá nad Sázavou, Valdice, Vinařice, Všehrady a Znojmo (Organizační jednotky, Vězeňská služba ČR, © 2018, online).

Nástup do výkonu trestu odnětí svobody a programy zacházení

Raszková a Hoferková uvádí, že odsouzený je ubytován na přijímacím oddělení, kde pobývá přibližně jeden týden. Na tomto přijímacím oddělení je odsouzený podroben vstupní lékařské prohlídce. Je zde také seznámen se svými povinnostmi a právy podle zákona o výkonu trestu odnětí svobody, řádem výkonu trestu odnětí svobody a s vnitřním řádem věznice. Poté je generálním ředitelstvím umístěn do konkrétní věznice – na nástupní oddělení, kde je vypracována komplexní zpráva o odsouzeném a stanoven program zacházení (Raszková, Hoferková, 2013).

Program zacházení je ve výkonu trestu odnětí svobody stanoven pro každého odsouzeného ve vzájemné spolupráci s psychologem, pedagogem, vychovatelem, sociálním pracovníkem a lékařem. Hlavním cílem programu zacházení s odsouzeným je vytvoření předpokladů pro úspěšnou reintegraci (Sochůrek, 2007).

Marešová a kol. v jedné z prací Institutu pro kriminologii a sociální prevenci vymezují obsah činností v rámci programů zacházení následovně:

- vzdělávání odsouzených
- aktivity ve volném čase
- zařazování do práce
- vztahy s vnějším prostředím
- ostatní metody a postupy zacházení (Marešová a kol, 2016).

Následující kapitola se již podrobněji věnuje výkonu trestu odnětí svobody na doživotí. Vymezuje jeho právní úpravu a přibližuje téma absolutního doživotí.

2 TREST ODNĚTÍ SVOBODY NA DOŽIVOTÍ

Změna politického režimu v roce 1989, jak uvádí Navrátilová, vedla i ke změnám v zákonech, trestní zákon nevyjímaje. V důsledku novely trestního zákona č. 175/1990 Sb., kterou se mění a doplňuje trestní zákon, došlo k odebrání trestu smrti ze seznamu trestů a současně touto novelou bylo stanoveno, že tresty smrti uložené před účinností tohoto zákona se mění na tresty odnětí svobody na doživotí (Navrátilová, 2010).

Kalvodová dále dodává, že výše citovaná novela trestního zákona účinná od 1. července 1990, přinesla novou úpravu výjimečného trestu, jenž měl dvě formy. Byl jím trest odnětí svobody nad 15 až do 25 let a trest odnětí svobody na doživotí. Doživotní trest odnětí svobody se tak stal po 34 letech opět součástí sankčního systému českého trestního práva (Kalvodová, 2016).

2.1 Popis a právní úprava trestu odnětí svobody na doživotí

V souvislosti s trestem odnětí svobody na doživotí, je často kladenou otázkou, zda není v rozporu se základními lidskými právy. Podle Suchého bývá doživotní trest odnětí svobody nazýván „sociálním trestem smrti“ či „trestem smrti na splátky“. Zatímco trest smrti ničí život najednou, trest odnětí svobody na doživotí činí tak postupně (Suchý, 1991).

Součástí ústavního pořádku České republiky je Listina základních práv a svobod. Podle článku 6 Listiny, má každý právo na život a nikdo nesmí být zbaven života. Trest smrti se tedy nepřipouští. Listina v článku 7 zaručuje nedotknutelnost osoby a jejího soukromí. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem. Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu. Článek 8 Listiny říká, že nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon (Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod). Trest odnětí svobody na doživotí je tedy z hlediska naší právní úpravy plně v souladu s Listinou základních práv a svobod.

Současná právní úprava výjimečného trestu je obsažena zejména v § 54 trestního zákoníku účinného od 1. ledna 2010. Výjimečným trestem se podle odst. 1 rozumí jednak trest odnětí svobody nad 20 až do 30 let, jednak trest odnětí svobody na doživotí. Výjimečný trest může být uložen pouze za zvlášť závažný zločin.

Podle § 54 odst. 2 trestního zákoníku může soud trest odnětí svobody nad 20 až do 30 let uložit pouze tehdy, jestliže závažnost zvláště závažného zločinu je velmi vysoká nebo je obzvláště ztížená možnost nápravy pachatele (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů, § 54).

K doživotnímu trestu odnětí svobody se vyjadřuje také Kalvodová. Jedná se o přísnější formu výjimečného trestu a současně je nejpřísnějším druhem trestu, jaký trestní zákoník zná. Podmínky pro jeho uložení jsou velmi přísné a jejich taxativní výčet je obsažen v § 54 odst. 3 trestního zákoníku. Jedná se o 11 deliktů, jejichž skutkové podstaty představují případy úmyslného usmrcení.

Současně pak musí být naplněny další předpoklady:

- *„závažnost takového zvláště závažného zločinu je mimořádná vzhledem k zvláště zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo zvláště zavrženíhodné pohnutce nebo k zvláště těžkému a těžko napravitelnému následku a*
- *uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo*
- *není naděje, že by pachatele bylo možné napravit trestem odnětí svobody nad 20 až do 30 let.“* (Kalvodová, 2016).

Specifické podmínky výkonu trestu odnětí svobody na doživotí jsou obsaženy v zákoně č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Podle § 71 odst. 1 tohoto zákona musí vnitřní řád věznice, jakož i obsah a formy zacházení s odsouzenými k doživotnímu trestu přihlížet též k povaze tohoto trestu a nebezpečnosti odsouzených, kterým je takový trest uložen. Odstavec 2 poukazuje na skutečnost, že odsouzenému k doživotnímu trestu nelze přerušit výkon trestu nebo mu udělit kázeňskou odměnu spočívající v povolení dočasně opustit věznici v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení.

Doživotního trestu odnětí svobody se týká také § 72a, který se zabývá výkonem trestu velmi nebezpečných odsouzených. Odst. 1 vymezuje velmi nebezpečné odsouzené, mezi které patří i odsouzení k výjimečnému trestu. Odsouzený k doživotnímu trestu se podle odst. 3 zařazuje do oddílu se zesíleným stavebně technickým zabezpečením po dobu nejdéle 90 dnů. Nejsou-li v této době zjištěny důvody, podle kterých lze důvodně předpokládat, že ohrozí bezpečnost jiných osob, odsouzený se z tohoto oddílu vyřadí (Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, § 71, 72a).

Další právní úprava trestu odnětí svobody na doživotí je obsažena ve vyhlášce č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Dle § 96 mohou být v průběhu vycházek ve zvlášť odůvodněných případech odsouzení poutáni. Podle § 97 jsou návštěvy odsouzených prováděny zpravidla za přímého dohledu příslušníka Vězeňské služby (Vyhláška č. 354/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, § 96, 97).

2.2 Výkon doživotního trestu odnětí svobody

Trest odnětí svobody na doživotí odsouzený vykonává ve věznici se zvýšenou ostrahou nebo ve věznici s oddělením výkonu trestu odnětí svobody se zvýšenou ostrahou. V České republice se jedná o věznice Valdice, Mírov, Karviná a specializované oddělení Věznice Opava, kam jsou umístovány ženy (Navrátilová, 2010).

Věznice Mírov

Výkon doživotního trestu odnětí svobody je z hlediska režimu ve výše uvedených věznicích obdobný. Následující část pro přiblížení konkrétně pojednává o profilaci věznice Mírov. Jak již bylo zmíněno, jedná se o věznici se zvýšenou ostrahou. Má oddělení s ostrahou, se zvýšenou ostrahou, oddělení se zvýšenou ostrahou se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici se zvýšenou ostrahou. Ubytovací kapacita věznice činí 369 míst (Věznice Mírov, Vězeňská služba ČR, © 2018, online).

Zaměstnanost vězňů se pohybuje okolo 60 %. S ohledem na jejich složení je pro věznici atraktivní nabídka takového pracovního uplatnění, již lze realizovat v areálu věznice. Odsouzení pracují zejména při výrobě nábytku, kterým bylo vybaveno např. pracoviště ombudsmana v Brně či Justiční palác v Liberci. Další uplatnění mohou odsouzení nalézt na pracovištích kovovýroby, apretace, lepení obálek, výrobě žaluzií nebo keramiky. Vzhledem k dlouhodobým trestům odsouzených je kladen důraz i na mimopracovní aktivity, jako je např. vyžití při sportu, kroužek výtvarného umění, akvaristický kroužek a další. Nepravdělně vychází vězeňský časopis, v němž mohou uplatnit své názory nejen odsouzení, ale i zaměstnanci. Věznice spolupracuje se

zástupci církví a řadou dalších nevládních organizací a sdružení (Věznice Mírov, Vězeňská služba ČR, © 2018, online).

Navrátilová krátce přibližuje historii této věznice, která je umístěna na hradě ze 14. století v okrese Šumperk. Věznice byla postavena v době 1. světové války a za komunistického režimu byla považována za jednu z nejkrutějších. Její nejnovější historie začíná v dubnu 1997, kdy byli do věznice po řadě změn a oprav eskortováni první vězni (Navrátilová, 2010).

Podle webových stránek Vězeňské služby České republiky máme ke dni 12. března 2018 celkem 48 doživotně odsouzených osob. Z celkového počtu se jedná o 45 mužů a 3 ženy (Rychlá fakta, Vězeňská služba ČR, © 2018, online).

Projevy chování odsouzených ve výkonu doživotního trestu odnětí svobody

Karabec a kol. v jedné z publikací Institutu pro kriminologii a sociální prevenci uvádí výsledky dotazníkového šetření, ve kterém se dotazovaní vychovatelé vyjadřovali u každého doživotně odsouzeného, jak vnímají jeho pobyt ve výkonu trestu odnětí svobody. Základní soubor tvořil všechny doživotně odsouzené v České republice, kteří si k lednu 2003 odpykávali doživotní trest v českých věznicích, což bylo v té době 24 odsouzených vězňů. Z výsledků je patrné, že odsouzení mají vyšší tendenci k bezstarostnosti a jejich chování je výrazně ovlivňováno reakcemi na externí podnětové pole spíše než jejich osobními cíli. Mají v průměru nižší sebepojetí, zvláště jeho emocionální a hodnotící složku. Důsledkem je pak sklon nepřijímat odpovědnost za své aktivity, deficit v sebedůvěře a schopnosti využít vlastního potenciálu při řešení problému. Dále je zřejmá vyšší sebestřednost, netolerance, netrpělivost, tendence využívat ostatní a touha po odplatě, příp. pasivně agresivní chování, neschopnost sdílet emocionální pocity ostatních a respektovat jejich hodnoty a cíle. Osoby ve výkonu trestu jsou podstatně emocionálně labilnější, nekonformnější.

Z hlediska vědomí viny za spáchaný trestný čin, se 14 doživotně odsouzených k trestnému činu do jisté míry doznává. Někteří nad následky neprojeví lítost, ale u některých je naopak přítomen velký pocit viny a lítosti nad spácháním trestného činu. Z těchto 14 odsouzených se v 6 případech objevuje svalování viny na druhé. Spáchaný trestný čin zcela popírá 9 odsouzených a u 1 odsouzeného nebyly údaje k dispozici (Karabec a kol., 2004).

Podmíněné propuštění z výkonu trestu

Snad největším problémem, kterému musí odsouzení k trestu odnětí svobody na doživotí čelit, je neurčitost rozsudku. Nenalezení odpovědi na otázky kdy, jak a zda vůbec někdy budou propuštěni na svobodu, má zcela jistě vliv na lidskou psychiku. V důsledku toho, mají odsouzení k doživotnímu trestu modifikovaný mechanismus vnímání času. K deformacím však může docházet i vlivem vězeňského prostředí, kdy mohou prožívat špatné rozpoložení, stavy apatie a deprese, poruchy ve sféře kontaktu s lidmi, neadekvátní hodnocení skutečnosti či poruchy sebezáchovného pudu (Suchý, 1983).

Podmíněné propuštění, jak uvádí Navrátilová, je založeno na tom, že osoba odsouzená k trestu odnětí svobody je propuštěna z výkonu trestu ještě před uplynutím celé doby uloženého trestu. Zároveň však musí splňovat podmínku, že povede ve zkušební době řádný život (Navrátilová, 2010).

Institut podmíněného propuštění tedy do jisté míry snižuje bezvýchodnou situaci doživotně odsouzených, jelikož i u nich je ponechána eventualita podmíněného propuštění z výkonu trestu. Podle Hály by se totiž doživotní trest bez jakékoliv naděje na propuštění rovnal psychosociální popravě odsouzeného (Hála, 2006).

V zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník je v § 88 odst. 5 uvedeno, že osoba odsouzená k výjimečnému trestu odnětí svobody na doživotí může být podmíněně propuštěna až po nejméně 20 letech výkonu tohoto trestu, nehrozí-li s ohledem na okolnosti činu, za který byla odsouzena, a povahu její osobnosti opakování spáchaného nebo jiného obdobného zvláště závažného zločinu.

Zároveň však § 54 odst. 4 tohoto zákona říká, že pokud soud uloží trest odnětí svobody na doživotí, může rozhodnout, že doba výkonu trestu ve věznici se zvýšenou ostrahou se pro účely podmíněného propuštění do doby výkonu trestu nezapočítává (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů, § 88, 54).

Milost a amnestie

Mimo podmíněného propuštění zde existuje i další možnost, jak se odsouzený k výjimečnému trestu může dostat na svobodu. V souladu s trestním řádem má prezident republiky právo udělovat milost nebo může být použita amnestie.

Právo udělení prezidentské amnestie je ustanoveno v článku 63 odst. 1 písm. k Ústavy (Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, čl. 63).

Rozhodnutí o tom, zda a do jaké míry je osoba, jíž byl pravomocně uložen trest, účastna amnestie, učiní podle § 368 trestního řádu soud, který rozhodl v prvním stupni.

Podle § 366 trestního řádu, může prezident na základě práva daného mu ústavou udělit milost. Zatímco amnestie je udělována hromadně, prezidentská milost je individuálním aktem směřována k určitému odsouzenému.

Byl-li trest nebo jeho zbytek při udělení milosti prominut jen pod stanovenými podmínkami, plnění podmínek a převýchovu odsouzeného podle § 369 sleduje soud, který ve věci rozhodoval v prvním stupni (Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), § 366, 368, 369).

O tom, zda odsouzený, kterému byl trest prominut milostí prezidenta a zda splnil stanovenou podmínku, či nikoliv, rozhodne opětovně prezident republiky (Navrátilová, 2010).

2.3 Absolutní doživotí

Jak již bylo zmíněno v předchozí podkapitole, i odsouzení k doživotnímu trestu mají po určité době šanci požádat o podmíněně propuštění. Zůstává však otázka, zda i ti nejtěžší zločinci mohou dosáhnout dlouhým časem stráveným ve vězení očekávané nápravy, která je jedním z hlavních cílů výkonu trestu odnětí svobody.

Sochůrek uvádí, že tito jedinci mají často zkreslené představy o realitě a ve svých důsledcích tato skutečnost vede ke zhoršování jejich situace. Do společnosti se totiž vracejí s nataženou rukou a očekávají, že o ně bude postaráno, aniž by svému znovu začlenění jakkoliv napomáhali. Mnozí vězni jsou psychicky nebo svým způsobem života problémové osobnosti, které za sebou již od dětství mají sérii nepříznivých životních událostí a žijí s pocity ztroskotanců. Svoji zlobu a zášť pak obracejí proti hodnotám a normám společnosti.

Dále Sochůrek dodává, že „...i přes všechn pokrok ve vybavení věznic, humanizace jejich prostředí, zkvalitnění programů zacházení i uplatňování speciálních metod a postupů (včetně léčebných) bude stále existovat nikoliv malá skupina kriminálních pachatelů resistantních vůči jakýmkoliv formám zacházení.

Tím je podstatně ztížena nebo i zatarasena možnost jejich reintegrace do společnosti.“
(Sochůrek, 2007).

V těchto případech je tedy na místě diskuze o trestu absolutního doživotí, které vyjadřuje skutečný trest odnětí svobody na doživotí a to bez možnosti návratu z výkonu trestu mezi řádné občany.

V roce 2013 ale Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku vydal rozhodnutí o nepřipustnosti takového trestu. Doživotní trest bez možnosti propuštění byl označen za nehumánní. Podle soudu absolutní doživotí porušuje článek 3 Evropské smlouvy o lidských právech, kde je zakázáno nelidské a ponižující zacházení. Trest odnětí svobody na doživotí bez možnosti podmíněného propuštění je podle rozhodnutí krutým a degradujícím trestem. Rozsudek dále uvádí, že doživotní trest je v souladu s článkem 3 pouze v případě, kdy existuje možnost propuštění a přezkoumání případu. Toto rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva je závazné pro všechny státy Rady Evropy, tedy i pro Českou republiku. Naopak pro státy, které nejsou jejím členem je trest odnětí svobody na doživotí bez možnosti podmíněného propuštění nadále přípustný (Allison, Bowcott, © 2013, online).

Absolutní doživotí představuje jakousi alternativu k trestu smrti, přičemž trest zůstává humánní z hlediska respektu k lidskému životu, ale na druhou stranu zde existuje záruka ochrany společnosti, která činí svět bezpečnější a to bez nenapravitelných zločinců.

Následující kapitola je podrobněji zaměřena na trest smrti. Přibližuje jeho vývoj v českých zemích a postavení ve světě.

3 TREST SMRTI

Trest smrti nebo také absolutní trest předpokládá státem nařízené usmrcení člověka jako trest za jeho zločin (Amnesty International, © 2018, online).

Absolutní trest také velmi dobře vystihuje tvrzení Drbohlava: „*Trest smrti je výrazem pomyslné spravedlnosti vyvážení mezi vrahem a obětí. Je kompenzací a odplatou společnosti za násilí a delikty, jež se protíví normám. Je bičem spravedlnosti a na ty jednotlivce, kteří bez imperativu zachování lidského života vraždí a znásilňují.*“ (Drbohlav, 2005)

3.1 Historie trestu smrti v českých zemích

Jak uvádí Raszková a Hoferková, trest smrti plnil svoji úlohu zejména ve středověku. V této době byl univerzálním trestem, který byl považován za prostředek odplaty či jako nástroj na odstrašení potenciálních pachatelů. V Čechách byly spolu s trestem smrti užívány také tresty mrzačící, pokuty nebo ztráta cti (Raszková, Hoferková, 2013).

Tresty smrti, jak uvádí Francek, bývaly časté. Čím byl trestný čin závažnější, tím bylo i samotné mučení při popravě delší. Prováděly se zejména stětím, oběšením, rozčtvrcením, upálením, vyhladověním, lámáním v kole, pomalým vařením v oleji, víně či vodě a zahrabáním zaživa. Popravy byly zpravidla veřejné a měly zstrašující charakter (Francek, 2002).

Nový rozvoj hrdelních soudů můžeme dle Monestiera pozorovat od konce 17. století. Roku 1707 totiž hrdelní řád Josefa I. přinesl podstatné změny, podle kterých měly nadále působit jen ty hrdelní soudy, které dosud vykonávaly svou činnost na základě zvláštního privilegia. Základním úkolem těchto soudů bylo stíhání delikventů a vyšetřování podezřelých, vyhlašování rozsudků či péče o výkon trestu (Monestier, 1998).

Zásadní změnu v následujícím období přinesl Všeobecný zákoník o zločinech a trestech na ně, vydaný Josefem II. z roku 1787. Dílo bylo silně ovlivněno spisem Caesara Beccaria - O zločinech a trestech. Trest smrti byl zrušen a zůstal zachován pouze pro případ vyhlášení stanného práva. Nejvyšším trestem se od této chvíle stalo vězení, které bylo v dalších letech nahrazeno nucenými pracemi (Liška a kol., 2006).

Francek však dodává, že v roce 1795, tedy 5 let po smrti Josefa II., byl absolutní trest opět zaveden a to za velezradu, či pokus o ní. V 19. století byl trest smrti obsažen ve dvou kodifikacích trestního práva a to v trestním zákoníku z roku 1803 a trestním zákoně o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852. Trest smrti se ukládal za dokonalou vraždu, loupežné zabití, za vzbouření v době stanného práva, za velezradu a za žhářství, pokud tím byla způsobena smrt člověka (Francek, 2002).

Liška uvádí, že v letech 1945-1948 bylo v Československu odsouzeno více než 33 000 osob. Mimořádné lidové soudy vynesly převážně dlouhodobé tresty odnětí svobody, ale také více než 730 rozsudků smrti. Je důležité zmínit, že mohlo dojít k justičním omylům, jelikož v této době docházelo k vyřizování osobních účtů a trest smrti mohl být zneužíván k likvidaci nepohodlných osob (Liška a kol., 2006).

„Dne 12. července 1950 byl vydán nový trestní zákon (č. 86 Sb.), ve kterém zůstal nedotčen trest smrti. § 29 uvádí, že se vykonává oběšením a v době zvýšeného ohrožení státu i zastřelením. Kromě nepolitických trestných činů bylo jeho užití navíc rozšířeno i na delikty politického charakteru. Na tuto právní normu pak navázal zákon č. 140/1961 Sb. ve znění změn a doplňků. V padesátých letech sloužila pankrácká věznice k výkonu trestů politických vězňů. V letech 1949 – 1953 přišlo v Československu o život více než dvě stovky lidí odsouzených převážně za politické delikty. Poslední politická poprava byla provedena v roce 1960.“ (Monestier, 1998)

Nový trestní zákon 140/1961 Sb. umožňoval u trestného činu vraždy volbu mezi odnětím svobody v maximální výměře 15 let a trestem absolutním. Soudy mohly absolutní trest uložit ve 33 případech trestných činů, kde se zohledňovala společenská nebezpečnost (Liška a kol., 2006).

Posledním popraveným v Československu se stal Vladimír Lulek a jeho poprava byla stanovena na 2. února roku 1989. V této době v cele smrti čekal i Zdeněk Vocásek, který byl odsouzen za dvojnásobnou vraždu a pokus vraždy. Jeho poprava byla stanovena na prosinec roku 1989, ale nový prezident Václav Havel pozastavil rozhodnutí o výkonu trestu. S příchodem změny režimu a důvodu nepřípustnosti mu byl v roce 1990 původní trest smrti změněn na trest odnětí svobody na doživotí (Muzeum zločinu, Kriminalistika, © 2018, online).

Dne 1. července 1990, kdy vešla v platnost novela trestního zákona č.175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon, zrušila Česká a Slovenská Federativní republika trest smrti a připojila se k 40 vyspělým státům, které definitivně odstranily tento způsob trestu (Liška a kol., 2006).

3.2 Trest smrti ve světě

V současnosti se problematice trestu smrti velmi intenzivně věnuje hnutí Amnesty International, které usiluje o dodržování lidských práv na celém světě. AI je toho názoru, že tresty smrti jsou v rozporu s lidskou důstojností a jsou brutální pro všechny, kteří se na nich podílejí. Ve svých údajích poukazují na fakt, že tresty smrti je dodnes možné ukládat ve více než 55 zemích světa. Za posledních 30 let se však počet států, které zakázaly trest smrti, zdvojnásobil. Mezi způsoby poprav se řadí oběšení (Japonsko, Botswana, Irák), elektrické křeslo (USA), zastřelení (Malajsie, Lybie, Sýrie, Jemen), smrtící injekce (Thajsko, USA, Čína) nebo také ukamenování (Írán) nebo stětí (Saudská Arábie) (Amnesty International, © 2018, online).

Čína

Dle dostupných údajů AI se Čína společně s Íránem, Saudskou Arábií, Irákem a Pákistánem umístila na 5 prvních příčkách v počtu poprav. Zpráva týkající se trestu smrti z roku 2016 upozorňuje na vysoké počty poprav právě v Číně, které zůstávají velkým tajemstvím, jelikož úřady zde každoročně popraví tisíce lidí. Nová vyšetřování Amnesty International poukázaly na to, že si čínské úřady vynucují dodržování mlčenlivosti, aby zamlžily ohromné počty poprav v zemi.

„Nebezpečí poprav nevinných lidí v posledních letech způsobilo vzrůstající znepokojení veřejnosti v Číně. V prosinci 2016 zrušil Nejvyšší lidový soud chybný rozsudek v jednom z nejvýznamnějších případů justičního omylu a nespravedlivé popravy. Nie Shubin byl popraven před 21 lety ve věku 20 let. V roce 2016 čínský soud rozhodl o nevinosti 4 lidí, kteří byli odsouzeni k trestu smrti a jejich rozsudky zrušil.“
(Amnesty International, © 2018, online)

Spojené státy americké

Od roku 2006 nejsou poprvé Spojené státy americké mezi prvními 5 nejčastějšími popravčími. V roce 2016 bylo vykonáno 20 poprav, což je nejméně od roku 1991. Počet poprav od roku 2009 stále klesá, mimo roku 2012, kdy zůstal stejný. Podle informací AI je tedy zřejmé, že soudci, státní zástupci a poroty se k trestu smrti čím dál více obracejí zády. Pokles počtu poprav však byl částečně způsoben i sporem okolo smrtících injekcí, kdy došlo ke zpochybnění dodávek chemikálií v několika státech USA. V celách smrti však ve Spojených státech nadále zůstává 2 832 osob (Amnesty International, © 2018, online).

Tabulka č. 1 – Počet zaznamenaných poprav v jednotlivých státech USA v roce 2016

Stát	Počet poprav
Georgia	9
Texas	7
Alabama	2
Florida	1
Missouri	1

Zdroj: Amnesty International

Podle statistik AI z roku 2016 bylo na celém světě vykonáno 1 032 poprav, což je o 37 % méně, než v roce 2015. Největší pokles byl zaznamenán v Íránu a Pákistánu a dvě země trest smrti zrušily (Amnesty International, © 2018, online).

Navrátilová v následující tabulce uvádí vybrané země, které trest smrti zrušily. Uvedeny jsou i data posledních poprav (pokud byl tento údaj znám).

Tabulka č. 2 – Zrušení trestu smrti v některých zemích včetně data poslední exekuce

Země	Datum zrušení trestu smrti	Datum poslední poprav
Austrálie	1985	1967
Česká republika	1990	1989
Dánsko	1978	1950
Kolumbie	1910	1909

Rakousko	1968	1950
Zelený mys	1981	
Dominikánská republika	1907	
Ekvádor	1981	
Francie	1928	
Island	1877	
Kostarika	1979	
Lucembursko	1949	
Německo	1983	
Nizozemí	1978	
Norsko	1976	
Portugalsko	1973	

Zdroj: Navrátilová, 2010

Problematika trestu smrti je často diskutovaným tématem, nejen díky jeho nevratnosti, ale i skutečnosti, že nikdy nelze vyloučit justiční omyl. To znamená odsouzení člověka za něco, co nespáchal. Trest smrti má tak v dnešní době řadu zastánců, ale i odpůrců. Argumentům pro a proti trestu smrti se podrobněji věnuje následující kapitola.

4 POROVNÁNÍ TRESTU SMRTI A TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY NA DOŽIVOTÍ

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, od samotného vzniku trestu smrti můžeme ve společnosti najít jeho příznivce, ale i značnou část lidí, kteří ho odmítají. Rozporuplné názory o tom, zda se jedná o trest oprávněný či nikoliv, dodnes vzbuzují bouřlivé debaty.

Diskuze o trestu smrti podle Navrátilové probíhá již velmi dlouhou dobu. Vytvořily se dva základní myšlenkové tábory, které ostře stojí proti sobě. Zastánci trestu smrti jsou označováni jako retencionisté a jeho odpůrci jako abolicionisté. Během tohoto sporu bylo shromážděno nespočet argumentů jak pro zrušení trestu smrti, tak pro jeho zachování. Jedná se hlavně o argumenty, které se týkají morálky, filosofie, práva a ekonomie (Navrátilová, 2010).

Naproti tomu trest odnětí svobody na doživotí se může zdát jako základní alternativa k trestu smrti. Nicméně i ten ve společnosti má své odpůrce, kteří ho považují za stejně krutý a nelidský.

4.1 Argumenty pro a proti trestu smrti

Navrátilová uvádí příklady argumentů zastánců i odpůrců trestu smrti. Jeho příznivci zmiňují například:

- silný odstrašující vliv na veřejnost,
- veřejné mínění vyžaduje trest smrti,
- úplné zneškodnění velmi nebezpečných pachatelů,
- doživotí trest jako náhrada za trest smrti je krutější,
- dlouhodobé uvěznění je finančně náročné.

Odpůrci trestu smrti naopak uvádí důvody pro jeho zrušení či nezavedení:

- trest smrti je nehumánní,
- riziko justičních omylů,
- ztráta úcty k lidskému životu může způsobit nárůst trestných činů,
- trest smrti vyvolává mylný dojem účinného opatření a odvádí pozornost od skutečných příčin zločinnosti,
- zásada omezení represe na nezbytnou míru (Navrátilová, 2010).

Za jeden z hlavních argumentů odpůrců trestu smrti se dá tedy považovat zásada humánnosti trestu a právo na život. „*Trest smrti je v rozporu se základními mravními principy, na nichž má být společnost budována. Existence absolutního trestu je důkazem malé míry připravenosti a ochoty státu uskutečnit základní principy humánního přístupu k člověku a i v mezních situacích nést důsledky své povinnosti chránit jeho nárok na fyzickou a sociální existenci.*“ (Kalvodová, 1995)

Naopak jeho příznivci vyzdvihují silný odstrašující účinek trestu smrti na veřejnost. Podle dostupných údajů však nebylo odstrašení na potenciální pachatele prokázáno. „*V zemích, kde došlo ke zrušení trestu smrti a později k jeho obnovení, bylo zjištěno, že nelze prokázat příčinnou souvislost mezi zrušením nebo obnovením trestu smrti a změnami ve výskytu závažných trestných činů. Podle údajů FBI Uniform Crime Reports nemají státy s používaným trestem smrti nižší kriminalitu než státy bez trestu smrti. Dokonce je uváděno, že státy s trestem smrti mají 8 vražd na 100 000 obyvatel a státy bez trestu smrti pouze 4,4 vraždy na 100 000 obyvatel.*“ (Navrátilová, 2010)

Drbohlav dodává, že nejdůležitější je, aby nebezpeční lidé byli odděleni ze společnosti a byla jim tak znemožněna šance konat zlo. Pokud tak bude učiněno trestem smrti či doživotním trestem již není podstatné, pokud proces takového trestu bude úměrný činům pachatele (Drbohlav, 2005).

Centrum pro výzkum veřejného mínění zkoumalo v květnu roku 2017 postoj občanů k trestu smrti. Jednalo se o obyvatele ČR starší 15 let a celkový počet dotázaných byl 1 019. V tiskové zprávě, kterou zpracoval Milan Tuček je uvedeno, že mírně nadpoloviční většina (53 %) souhlasí s trestem smrti, což je od roku 1992 nejnižší podíl a pokles z původních 76 %. Naopak nesouhlas s trestem smrti vyjádřilo 38 % obyvatel. Jedná se o zatím nejvyšší počet, který se od roku 1992 ztrojnásobil. Nejčastější argument zastávající trest smrti byl, že přináší spravedlivé zadostiučinění pozůstalým. Zmíněn byl i výrok „oko za oko, zub za zub“. Mezi důvody zpochybňující trest smrti byly na prvním místě uváděny rizika justičního omylu a rizika zneužití (Tuček, © 2018, online).

„*Argumenty pro a proti trestu smrti jsou notoricky známé. Zastánci tohoto trestu tvrdí, že muži a ženy odsouzení k smrti sklízejí pouze to, co sami zaseli. Jsou toho názoru, že radikální postoj společnosti odradí ostatní od cesty zla a že trpícím příbuzným obětí nabízí uzavření truchlivé kapitoly. Odpůrci trestu smrti naopak prohlašují, že takový postup je v rozporu s lidskými právy. Co když je někdo poslán na smrt a ve skutečnosti je nevinný?*“ (Farrington, 2009)

4.2 Pozitiva a negativa trestu odnětí svobody na doživotí

Kalvodová v jedné ze svých publikací uvádí pozitiva a negativa trestu odnětí svobody na doživotí. Pozitivní aspekty jsou následující:

- neexistuje zde nenapravitelný důsledek chybného rozhodnutí soudu,
- trest odnětí svobody respektuje základní lidské právo na život,
- jelikož existuje možnost podmíněného propuštění, respektuje tak i právo pachatele na úspěšnou resocializaci.

Negativa doživotního trestu:

- beztrestnost za činy spáchané ve výkonu trestu odnětí svobody,
- bezvýhodnost se všemi negativními důsledky,
- nepříznivý vliv na psychický stav pachatelů,
- nerovnost v postavení odsouzených (Kalvodová, 1995).

Výkon trestu odnětí svobody na doživotí je podle Raszkové a Hoferkové těžkou životní situací. Dotýká se především psychiky člověka, ale má i vliv na sociální okolí daného jedince. Působení určitých zátěžových situací jako jsou další spoluodsouzení, hluk, přeplněnost věznic, nekvalitní osvětlení či neustálý pocit nudy a omezení kontaktu s rodinou mohou vést k trvalému narušení psychické rovnováhy. V některých případech dokonce může dojít i k rozvoji různých psychických poruch. Mezi další negativní důsledky, které se objevují ve výkonu trestu odnětí svobody a mnohdy poznamenají jedince na celý život, jsou především:

- prizonizace a druhý život odsouzených,
- negativní vlivy, které působí na odsouzeného,
- narušení osobnosti a sociálních vazeb s rodinou,
- stres, frustrace, deprese, pocity beznaděje,
- nereálná očekávání,
- šikana ze strany spoluvězňů i personálu,
- narušení sebeovládání a samostatnosti,
- finanční problémy způsobené zadlužeností,
- homosexuální styk,
- užívání drog,
- ztráta bydliště či zaměstnání. (Raszková, Hoferková, 2014)

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Daná kapitola bakalářské práce zahrnuje výzkumné šetření na téma porovnání trestu smrti a trestu odnětí svobody na doživotí. Pomocí výsledků zjištěných na základě sběru dat je cílem práce na vybraném vzorku respondentů zjistit, jaké mají názory na trest smrti a doživotní trest odnětí svobody.

5.1 Metodologie

Výzkumná část využívá metody dotazníkového šetření. Dotazníkem se rozumí *„soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně.“* (Chráska, 2007)

Dotazník je tvořen 15 otázkami, které byly sestaveny na základě prostudování odborné literatury, legislativy a dalších poznatků získaných formou elektronických zdrojů. Při formulaci jednotlivých otázek byl zohledněn předvýzkum, který proběhl v březnu roku 2017. Výzkumný vzorek tvořilo 45 respondentů z Královéhradeckého kraje a uvedení plánovaných otázek do dotazníku bylo testováno za účelem zjištění vnímání obsahu ze strany dotazovaných. V konečné verzi byly některé otázky upraveny z hlediska srozumitelnosti tak, aby nedošlo ke špatnému pochopení problematiky.

V dotazníku byly využity jak otázky otevřené pro vyjádření vlastního názoru respondentů, tak uzavřené, kde měli možnost výběru z několika možností. Dotazník zahrnuje také posuzovací škály. První část dotazníku obsahuje otázky týkající se osobních údajů jako je pohlaví či věk respondentů. Druhá část byla zaměřena na konkrétní otázky směřující k problematice trestu smrti a doživotnímu trestu odnětí svobody.

Dotazník byl sestaven v průběhu ledna 2018 a předložen vzorku 120 obyvatel. Úvodní část dotazníku obsahovala vysvětlení základních pojmů objevujících se v jednotlivých otázkách, byl přiblížen cíl bakalářské práce a upozorněno na fakt, že dotazníkové šetření bylo zcela anonymní.

Celý dotazník byl zpracován v souladu s teoretickou částí bakalářské práce a s předem stanovenými hypotézami.

5.2 Charakteristika zkoumaného vzorku

Při samotné realizaci výzkumného šetření bylo dotázáno celkem 120 respondentů. Výzkumný vzorek byl tvořen náhodným výběrem mužů a žen spadajících do věkových kategorií 15-26 let a 60 let a více. Jednalo se o náhodný výběr, ale cílem bylo získat co nejvíce rovnoměrný počet respondentů z hlediska věku a pohlaví, aby bylo v závěru práce možné porovnat odlišnosti v názorech na trest smrti u těchto 2 generací.

Z celkového počtu rozeslaných a rozdaných 120 dotazníků bylo i z důvodu ne příliš velké ochoty některých respondentů vyjadřovat se k tomuto tématu navraceno rovných 100 vyplněných dotazníků. Na základě této četnosti nejsou ve výzkumném šetření vyjádřena čísla v %. Celková návratnost dotazníků však činila 83,3 %.

5.3 Výzkumný cíl a stanovení hypotéz

Cílem výzkumného šetření je zjistit názory respondentů 2 odlišných generací na problematiku trestu smrti. Dále také zjistit názory celkového vzorku respondentů na vybrané otázky týkající se doživotního trestu odnětí svobody, absolutního doživotí či prezidentských milostí. Hypotézy byly stanoveny následovně:

H1: Generace respondentů ve věku 60 let a více souhlasí s trestem smrti v nadpoloviční většině oproti generaci respondentů ve věkovém rozmezí 15-26 let.

Při stanovení hypotézy bylo vycházeno z již realizovaných výzkumů veřejného mínění vztahujících se k tomuto tématu. V analýze výsledků bylo k trestu smrti přikloněno více respondentů starší věkové kategorie. Dále se dá předpokládat, že generace starších respondentů považuje trest smrti za adekvátní, jelikož dobu, kdy se trest smrti u nás ještě vykonával, zažili a dá se u nich očekávat „vyhraněnější“ názor.

H2: Většina všech dotazovaných (60 a více) je pro zavedení absolutního doživotí.

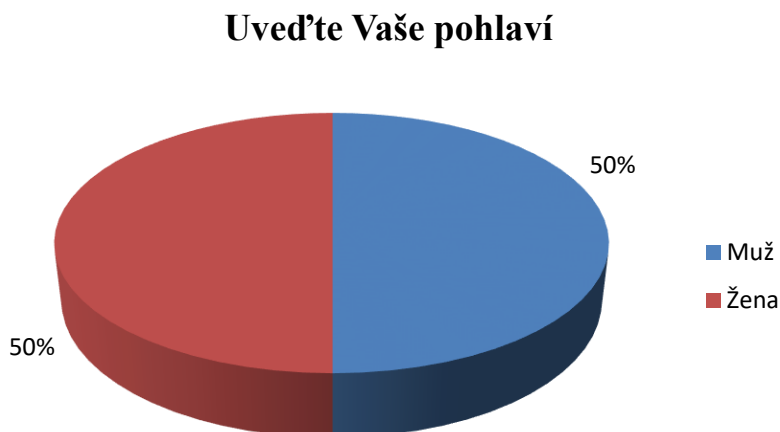
Hypotéza byla vymezena na základě nespokojenosti občanů ČR s výší trestů, které jsou u nás ukládány. Dá se tedy předpokládat, že trest odnětí svobody na doživotí nepovažují za dostačující z důvodu možnosti podmíněného propuštění.

H3: Většina všech dotazovaných (60 a více) nesouhlasí s udílením prezidentských milostí ve vztahu k vrahům.

Při stanovení poslední hypotézy bylo vycházeno z postřehů z médií. Především v souvislosti s propuštěním Jiřího Kajínka, kdy velká část občanů ČR vyjádřila nesouhlas s udělením prezidentské milosti a následně s jeho propuštěním. Dále se dá předpokládat, že udílení milostí nejen Jiřímu Kajínkovi, ale směrem ke všem odsouzeným za zvlášť závažné zločiny je v očích většiny respondentů nepřijatelné.

5.4 Výsledky výzkumného šetření

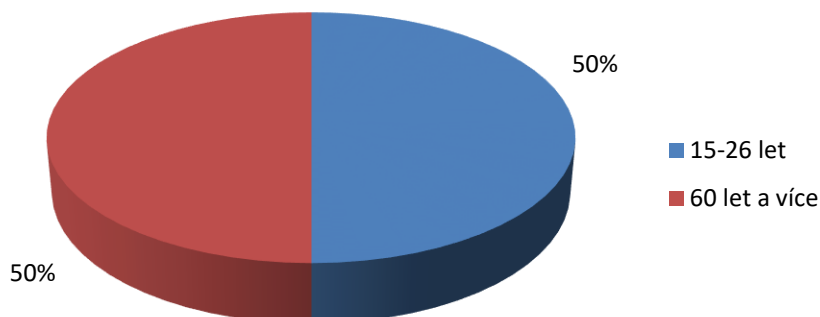
Z celkového počtu 100 respondentů bylo 50 žen a 50 mužů. Množství dotázaných bylo tedy z hlediska pohlaví početně vyrovnané. Celkový podíl respondentů podle pohlaví je vyobrazen v grafu č. 1.

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

Pro přesné porovnání názorů na trest smrti bylo nutné získat stejný počet respondentů z obou generací. Ve věkové kategorii 15-26 bylo tedy celkem 50 respondentů. V kategorii 60 let a více též 50 respondentů. Věk zúčastněných je vyobrazen v grafu č. 2.

Kolik je Vám let?

Graf č. 2 – Věk respondentů

Z výsledků dotazu č. 3 je patrné, že respondenti neměli jednotný názor na trest smrti. Z hlediska jednotlivých věkových kategorií vyšlo najevo, že u generace 60 let a více souhlasí s trestem smrti 34 z 50 vybraných respondentů. 13 dotázaných nesouhlasí s trestem smrti a 3 respondenti neví. Oproti tomu, generace respondentů ve věku 15-26 let souhlasí s trestem smrti ve 23 případech z 50. Nesouhlas s trestem smrti vyjádřilo 22 respondentů a 5 nemá vyhraněný názor.

Součástí otevřené otázky č. 3 byla možnost vyjádřit své názory, proč souhlasí či nesouhlasí s trestem smrti. Odpovědi obou generací, které souhlasily s trestem smrti, se shodovaly. Nejčastěji se jednalo o tyto důvody:

- Oko za oko, zub za zub.
- Jedná se o adekvátní trest vrahům za úmyslně zmařený život.
- Teroristé a sérioví vrazi si nic jiného nezaslouží.

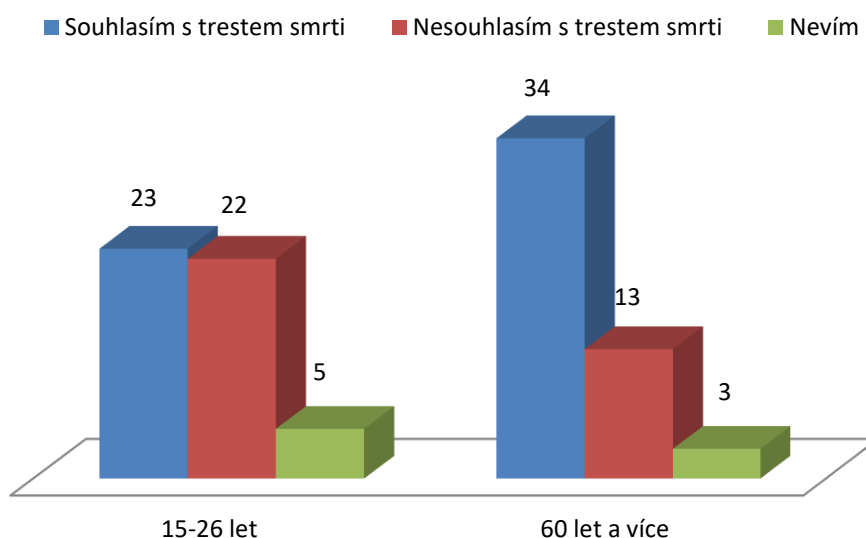
Častým argumentem dotazovaných byly také ekonomické důvody či názor, že vrah zůstane vrahem a u takových zločinců neexistuje možnost nápravy. Dále se objevily názory, že trest smrti by respondenti ukládali pouze v případech brutální vraždy, vraždy dětí, znásilnění či terorismu.

Naopak proti trestu smrti byly uvedeny následující důvody:

- Riziko justičního omylu.
- Trest smrti je jednorázové potrestání a není dostatečně naplněna samotná podstata trestu.
- Nedává prostor pro nápravu.

Častým důvodem respondentů bylo, že trest smrti nepovažují za dostačující a jedná se spíše o vysvobození, než trest. Pro brutální vrahy je to velmi snadné a rychlé řešení, což se o trestu odnětí svobody na doživotí říci nedá. Postoje obou věkových kategorií vyobrazuje graf č. 3.

Jaký je Váš názor na trest smrti?

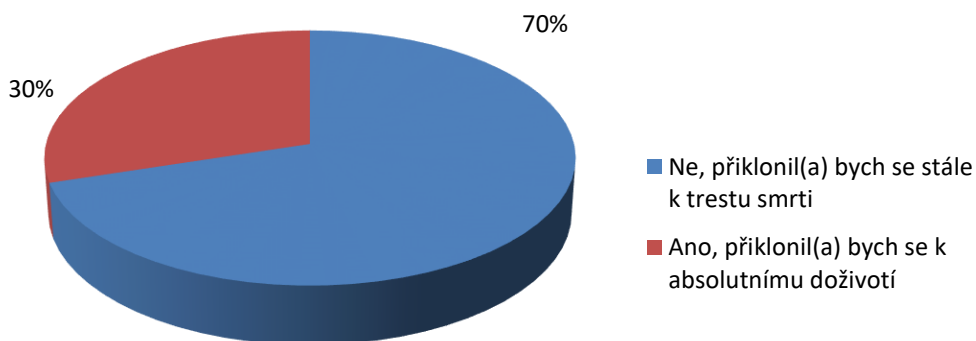

Graf č. 3 – Postoje respondentů obou generací k trestu smrti

Otázka č. 4 již zjišťovala názor všech respondentů, kteří souhlasili s trestem smrti (57), zda by zavedení absolutního doživotí změnilo jejich postoj k trestu smrti. U 39 dotázaných (70 %) by zavedení absolutního doživotí nemělo vliv na jejich přesvědčení o existenci trestu smrti. Naopak 18 respondentů (30 %) by na trest smrti změnilo názor a přiklonili by se k absolutnímu doživotí. Souhlas či nesouhlas respondentů v otázce zavedení absolutního doživotí vyobrazuje graf č. 4.

Změnilo by Váš názor na trest smrti zavedení absolutního doživotí?

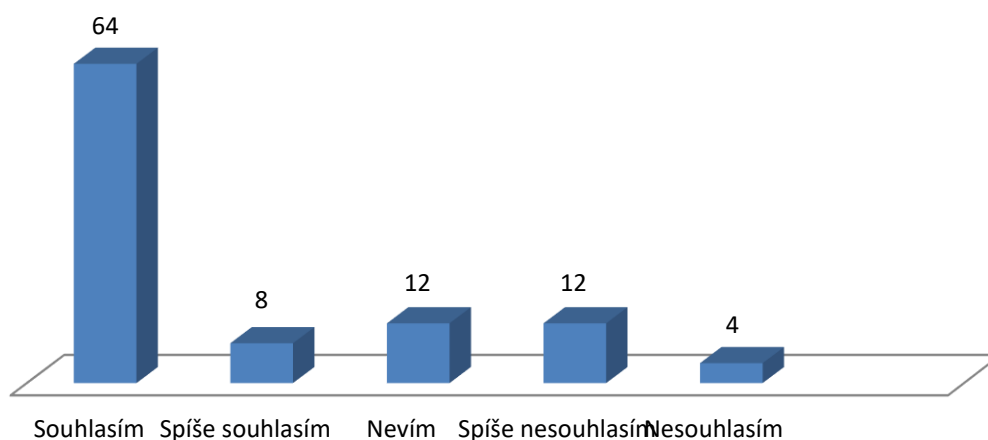
(vyplňte pouze, pokud jste v předchozí otázce uvedl (a) odpověď souhlasím s trestem smrti)

Graf č. 4 – Postoje respondentů, kteří souhlasí s trestem smrti k absolutnímu doživotí

Více než polovina respondentů (64) v otázce č. 5 souhlasí s tím, že riziko odsouzení nevinného je vážnou námitkou proti trestu smrti. Ostatní odpovědi Spíše souhlasím (8), Nevím (12), Spíše nesouhlasím (12) získaly podobné zastoupení. 4 zúčastnění nesouhlasí s tímto výrokem. Stanoviska respondentů ke zmíněnému výroku vyobrazuje graf č. 5.

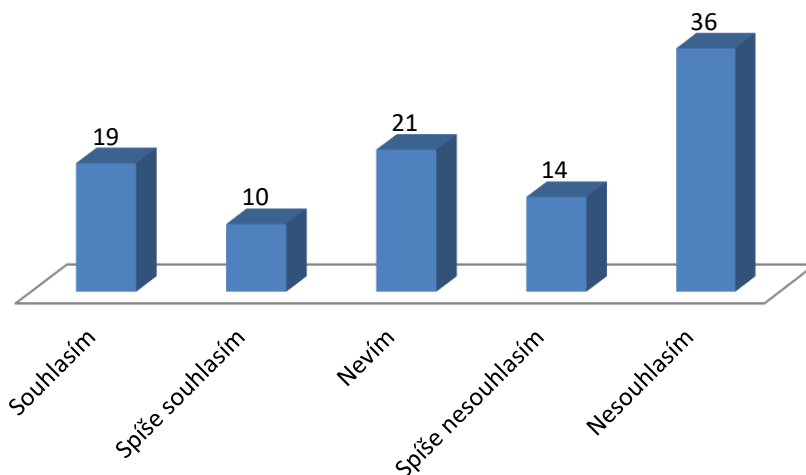
Riziko odsouzení nevinného je vážnou námitkou proti trestu smrti.

Graf č. 5 – Vyjádření respondentů k výroku o riziku odsouzení nevinného

Názor, že trest smrti je nehumánní zastává 19 respondentů. S výrokem spíše souhlasí 10 dotazovaných, 21 nemá vyhraněný názor a spíše nesouhlasí 14 respondentů. Většina dotázaných (36) vůbec nepovažuje trest smrti za nehumánní. Stanoviska dotazovaných ke zmíněnému výroku vyobrazuje graf č. 6.

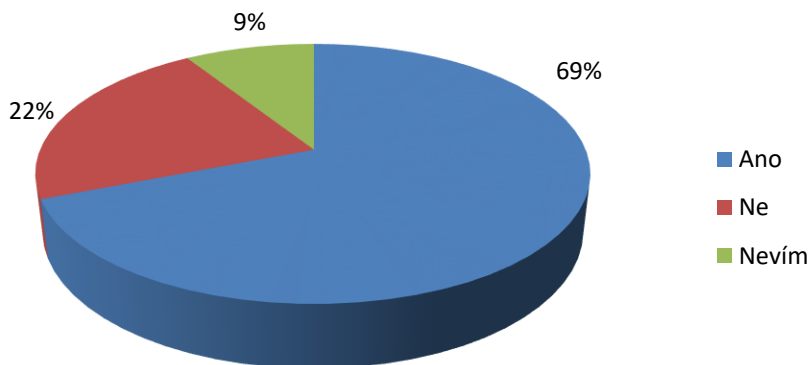
Trest smrti je nehumánní.

Graf č. 6 – Vyjádření respondentů k výroku o nehumánnosti trestu smrti

Z analýzy další otázky vyplývá, že více než polovina respondentů (67) vidí v trestu smrti odstrašující účinky. 22 dotázaných nespatřuje v trestu smrti zastrašení pro pachatele trestných činů a 9 respondentů nevyjádřilo žádné stanovisko. Názory dotazovaných na odstrašující účinek trestu smrti vyobrazuje graf č. 7.

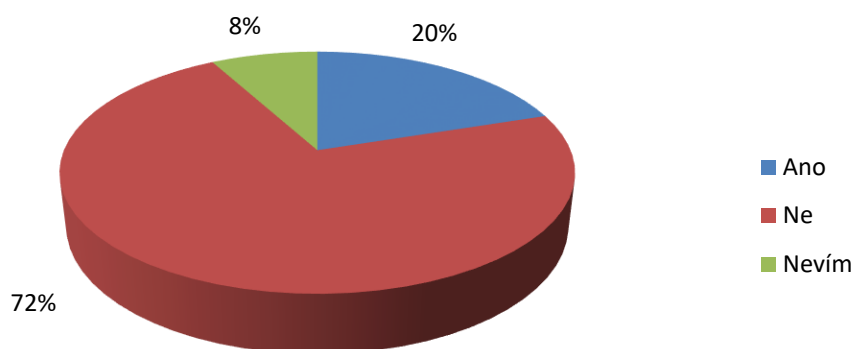
Má dle Vašeho názoru trest smrti odstrašující účinky?

Graf č. 7 – Názory respondentů na odstrašující účinek trestu smrti

Trest odnětí svobody v otázce č. 8 považuje za dostatečný 20 respondentů. Naopak nadpoloviční většina (72) doživotní trest jako dostačující nevnímá. Zbytek respondentů (8) na tuto otázku konkrétně neodpovědělo. Stanovisko zúčastněných ohledně dostatečnosti doživotního trestu vyobrazuje graf č. 8.

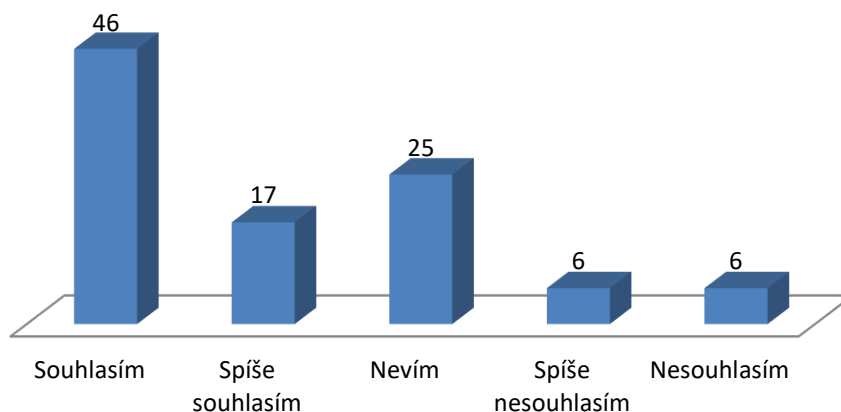
Je podle Vás doživotní trest za zvlášť závažné zločiny dostačující, když je zde možnost podmíněného propuštění?

Graf č. 8 – Názory respondentů na dostačující účinek trestu odnětí svobody na doživotí

Na základě výsledků další otázky vyplývá, že téměř polovina respondentů (46) považuje doživotní trest za neodrazující pro těžké zločince a zastávají názor, že nevede ke snižování závažné kriminality. S tímto názorem spíše souhlasí 17 dotazovaných a 25 odpovědělo, že neví. Stejný počet, byl vyjádřen u odpovědí Spíše nesouhlasím a Nesouhlasím. Stanovisko respondentů, zda trest odnětí svobody na doživotí odrazuje pachatele od jejich činnosti, vyobrazuje graf č. 9.

Trest odnětí svobody na doživotí neodradí těžké zločince od jejich činnosti a nevede ke snižování závažné kriminality.

Graf č. 9 – Odpovědi respondentů na výrok vztahující se k odrazení zločinců od jejich činnosti

Téměř polovina dotazovaných (49) nepovažuje doživotní trest odnětí svobody za horší, než trest smrti. Opačný názor zastává 25 respondentů a 26 se nevyjádřilo k žádnému postoji. U této otevřené otázky uvedli respondenti několik důvodů, proč trest odnětí svobody na doživotí je horší, než trest smrti:

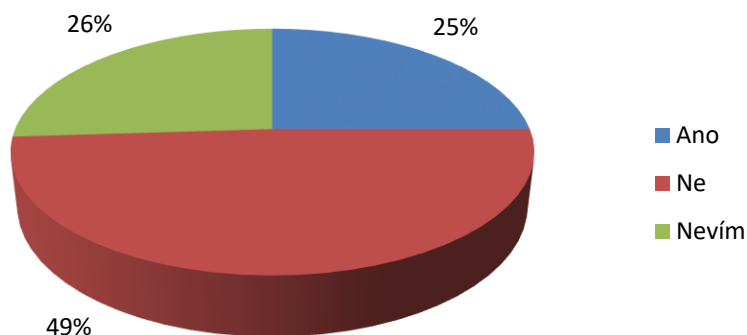
- Při dlouhodobém uvěznění zločinec více trpí.
- Odsouzení musejí přemýšlet nad svými činy.
- Smrt je milosrdenství, společnosti by mělo jít o trest.

Uvedeny jsou i opačné názory a to z jakého důvodu respondenti doživotní trest nepovažují za horší, než trest smrti:

- O doživotně odsouzené je dobře postaráno. Mají teplou vodu, pravidelnou stravu, mohou sledovat televizi a studovat.
- Není nic děsivějšího, než vědět, kdy přesně člověk zemře.
- I při doživotním trestu má odsouzený šanci dostat se na svobodu, což trest smrti vylučuje.

Názory respondentů vyobrazuje graf č. 10.

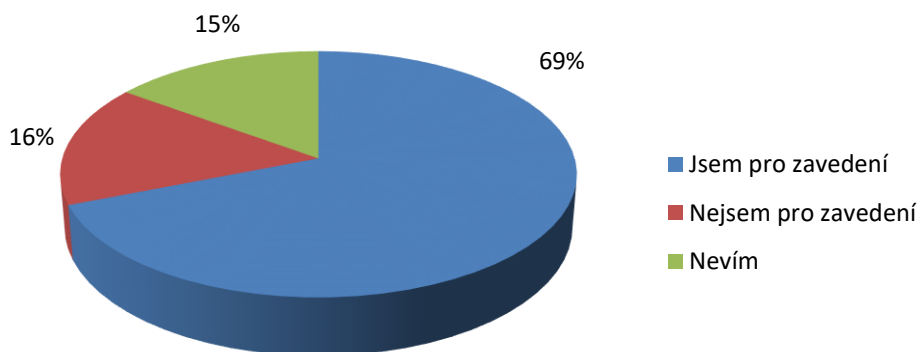
Domníváte se, že trest odnětí svobody na doživotí je pro odsouzeného horší, než trest smrti?

Graf č. 10 – Stanovisko dotazovaných, zda je doživotní trest pro odsouzené horší, než trest smrti

Se zavedením absolutního doživotí u otázky č. 11 vyjádřilo souhlas 69 respondentů. Opačný názor zastává 16 respondentů a 15 zbylých nemělo vyhraněný názor k této problematice. Stanovisko zúčastněných vyobrazuje graf č. 11.

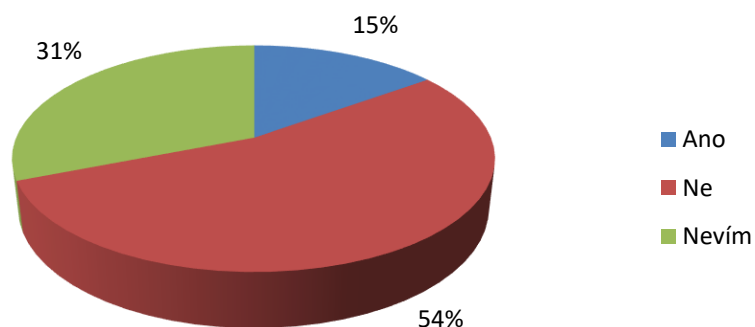
Jaký je Váš názor na absolutní doživotí?

Graf č. 11 – Názory respondentů na absolutní doživotí

Více než polovina respondentů (54) je přesvědčena, že se doživotně odsouzení po případném propuštění nedovedou znovu začlenit do společnosti. Opačnému tvrzení věří 15 dotazovaných a 31 respondentů uvedlo odpověď Nevím. Názory respondentů vyobrazuje graf č. 12.

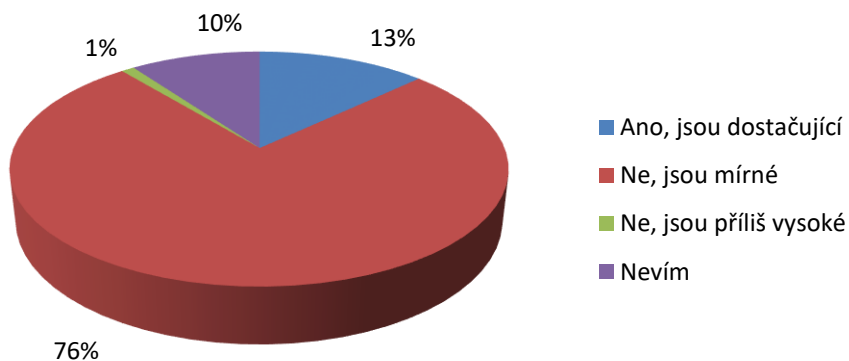
Myslíte si, že se doživotně odsouzení dovedou po případném propuštění z výkonu trestu začlenit zpět do společnosti?

Graf č. 12 – Názory dotazovaných na opětovné začlenění doživotně odsouzených do společnosti

Podle výsledků otázky č. 13 je většina respondentů nespokojena s výší trestů v ČR. Celkem 76 respondentů považuje tresty za mírné a 13 respondentů za dostačující. Nevyhraněný názor má 10 dotázaných a 1 respondent zastává názor, že jsou příliš vysoké. Stanovisko dotazovaných vyobrazuje graf č. 13.

Souhlasíte s výší trestů odnětí svobody, které jsou v ČR ukládány?

Graf č. 13 – Názory respondentů na výši ukládaných trestů v ČR

V souvislosti s udílením prezidentský milostí ve vztahu k vrahům nemělo vyhraněný názor 13 respondentů. Zaznamenané odpovědi u této otevřené otázky, které vyjadřují souhlas (23) se přiklání k udílením milostí nejčastěji z těchto důvodů:

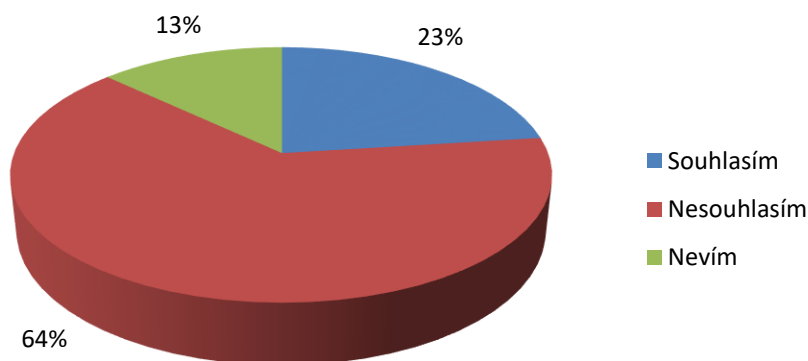
- Souhlas pouze v případě Jiřího Kajínka.
- Udělení milosti nevléčitelně nemocným je správné.
- Měly by být případy, kdy lze i vraha omilostnit. Např. zabití vraha vlastního dítěte.

Většina respondentů (64) však s udílením milostí nesouhlasí. Uváděny jsou nejčastěji tyto důvody:

- Prezident uděluje milost na základě subjektivního názoru. Neměl by tedy mít tuto pravomoc.
- Případ Jiřího Kajínka je názorný příklad, proč by prezident neměl udělovat milosti. Z vraha je nyní mediální hvězda.
- Vražda je čin, pro který není důvod k omilostnění.

Názory respondentů vyobrazuje graf č. 14.

Souhlasíte s udílením prezidentských milostí ve vztahu k vrahům?

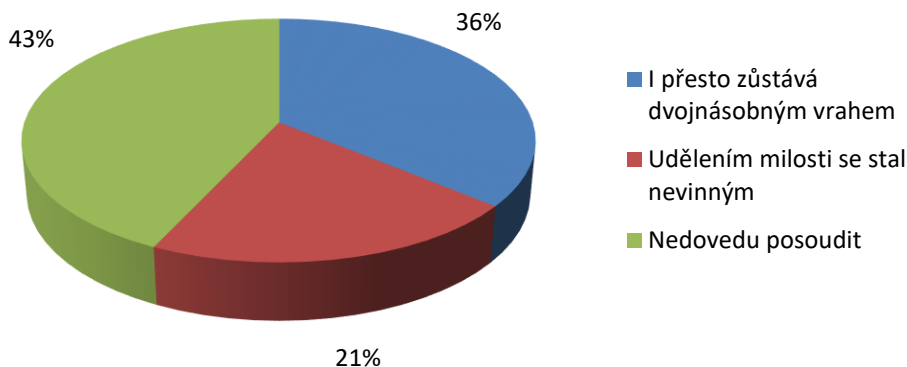

Graf č. 14 – Stanovisko respondentů k udílení prezidentských milosti ve vztahu k vrahům

V souvislosti s udělením prezidentské milosti Jiřímu Kajínkovi byla sestavena i poslední položka dotazníku. 43 respondentů nedokáže posoudit, zda samotný akt udělení milosti znamená právní nevinu. Názor, že Jiří Kajínek i přes udělení milosti nadále zůstává dvojnásobným vrahem, zastává 36 dotazovaných, což je správná

odpověď vzhledem ke skutečnosti, že udělením milosti se nemění původní rozsudek soudu. Naproti tomu 21 respondentů uvedlo názor, že udělením milosti se stal Jiří Kajínek nevinným. Stanovisko dotazovaných vyobrazuje graf č. 15.

Znamená podle Vás samotný akt udělení milosti pro Jiřího Kajínka právně jeho nevinu?

Graf č. 15 – Názory respondentů na udělení milosti J. Kajínkovi z hlediska práva

5.5 Shrnutí výzkumného šetření

Na základě získaných dat byly stanovené hypotézy vyhodnoceny takto:

H1: Generace respondentů ve věku 60 let a více souhlasí s trestem smrti v nadpoloviční většině oproti generaci respondentů ve věkovém rozmezí 15-26 let.

Pro potvrzení nebo vyvrácení hypotézy je nezbytné analyzovat odpovědi na otázky č. 2, 3 a 8. Jak již bylo zmíněno, pro přesné porovnání a vyhodnocení bylo nutné z každé kategorie získat stejný počet respondentů. Z otázky č. 2 je patrné, že složení zkoumaného vzorku bylo po věkové stránce vyrovnané. Otázka č. 3 nám po analýze sděluje, že respondenti ve věku nad 60 let vyjádřili souhlas s trestem smrti v 34 z 50 případů. 13 dotazovaných s trestem smrti nesouhlasí a 3 neměli vyhraněný názor. Naproti tomu u věkové kategorie 15-26 let můžeme zaznamenat patrně větší nesouhlas s trestem smrti (22 dotazovaných). Se souhlasem trest smrti přijímá 23 respondentů a 5 z celkových 50 nemá k této problematice jasný postoj. Z otázky č. 8 pak vyšlo patrně najevo, že nadpoloviční většina (72) všech respondentů považuje doživotní trest za nedostačující.

Hypotéza potvrzena.

H2: Většina všech dotazovaných (60 a více) je pro zavedení absolutního doživotí.

Pro potvrzení či vyvrácení hypotézy je potřebné analyzovat otázky č. 11 a 13. Podle výsledků otázky č. 11 souhlasí 69 respondentů se zavedením absolutního doživotí. 16 dotazovaných je proti zavedení a 15 jednotlivců nemá jasný názor. Souhlas se zavedením absolutního doživotí může být patrný i z otázky č. 13, kde 76 respondentů vyjádřilo nesouhlas s výší ukládaných trestů v ČR a považují je za mírné. 13 dotazovaných považuje tresty za dostačující, 10 respondentů nemá vyhraněný názor a 1 zúčastněný považuje tresty za příliš vysoké.

Hypotéza potvrzena.

H3: Většina všech dotazovaných (60 a více) nesouhlasí s udílením prezidentských milostí ve vztahu k vrahům.

Pro potvrzení či vyvrácení poslední hypotézy je nutné analyzovat otázky č. 12 a 14. Otázka č. 12 nám sděluje, že 54 respondentů zastává názor neschopnosti doživotně odsouzených zařadit se po případném propuštění zpět do společnosti. 15 dotazovaných si myslí, že se odsouzení na doživotí dovedou znovu začlenit a 31 respondentů nezaujímá jasné stanovisko. Z otázky č. 14 je pak patrné, že 64 respondentů nesouhlasí s udílením prezidentských milostí ve vztahu k vrahům. Celkem 23 respondentů naopak souhlasí s udílením a 13 nemá jasný názor.

Hypotéza potvrzena.

Výzkumné šetření splnilo očekávaný cíl a nastínilo názory veřejnosti na trest smrti a trest odnětí svobody na doživotí. Povedlo se také získat postoje respondentů k zavedení absolutního doživotí a udělování prezidentských milostí. Předmětem šetření byli respondenti ve věku 15-26 let a 60 let a více, jejichž jednotlivá stanoviska jsou uvedena v grafech.

Z dotazníkové analýzy vyplývá, že veřejnost se k trestu smrti vyjadřuje spíše kladně a rozdíl v názorech jednotlivých generací je také patrný. U většiny zastánců trestu smrti, by ani zavedení absolutního doživotí jako nejvyššího trestu nezměnilo názor na existenci trestu smrti. Dále lze z výsledků vyčíst, že veřejnost spatřuje trest

smrti jako odstrašující pro potenciální pachatele zvláště závažných trestných činů, ale zároveň ho považuje za velké riziko v případě odsouzení nevinného člověka.

Po provedení výzkumného šetření, kde byly všechny 3 hypotézy potvrzené, je zřejmé, že veřejnost zaujímá spíše kladný vztah k trestu smrti a též se domnívá, že by měl být zaveden trest absolutního doživotí. Otázka udílení prezidentských milostí ve vztahu k vrahům však ve společnosti má spíše své odpůrce.

ZÁVĚR

Obecným cílem práce bylo upozornit na fakt, že trest smrti a trest odnětí svobody na doživotí má ve společnosti své příznivce, ale i odpůrce. Dané tresty byly vybrány díky souvislosti, která je mezi nimi. Jak již bylo zmíněno v teoretické části bakalářské práce, oba jsou dlouhou dobu součástí trestního práva a pomáhají naplňovat účel trestu jako takového a zároveň dohlížet na ochranu společnosti.

Práce přibližuje obecné pojetí trestu a jeho funkci. Následně pak mapuje trest odnětí svobody a trest odnětí svobody na doživotí z hlediska výkonu, právní úpravy a okrajově přibližuje problematiku doživotně odsouzených vězňů. Dále práce věnovala pozornost trestu smrti u nás i ve světě a poukazuje na fakt, že počet těchto vykonávaných trestů celosvětově ubývá. Trest smrti a doživotní trest byl následně porovnán a byla vymezena pozitiva a negativa obou trestů.

Cílem výzkumného šetření bakalářské práce bylo zmapovat názory veřejnosti na trest smrti a doživotní trest odnětí svobody. Dále také zjistit postoj respondentů k trestu absolutního doživotí a k udílení prezidentských milostí. Z analýzy výsledků lze vyčíst, že společnost zaujímá spíše kladný vztah k trestu smrti, ale i k případnému zavedení absolutního doživotí, které by vyloučilo možnost návratu těch nejtěžších zločinců mezi řádné občany. Jednalo by se tak o jistou alternativu těm, kteří nevěří v nápravu doživotně odsouzených, ale zároveň považují trest smrti za nehumánní a z hlediska krutosti za nepřijatelný. Výsledky šetření též například ukázaly, že udílení prezidentských milostí ve vztahu k vrahům veřejnost spíše nepodporuje a pokud ano, jedná se pouze o některé konkrétní případy. Často zmíněný je i bývalý doživotně odsouzený Jiří Kajínek. V jeho případě respondenti vyjadřují v souvislosti s udělenou milostí souhlas i nesouhlas.

Záměrem bakalářské práce bylo přiblížit trest smrti, trest odnětí svobody na doživotí a oba tresty navzájem porovnat. Nahlédnuto bylo i do problematiky již zmíněného absolutního doživotí či prezidentských milostí, což je poslední dobou velmi diskutované téma veřejnosti.

Osobně s trestem smrti nesouhlasím. V mých očích je v rozporu s tím, co samotná společnost okolo nás vyžaduje a ukládání trestu smrti za vraždy spáchané těžkými zločinci, je dle mého názoru také „vražda vykonaná státem“, byť pro některé se může zdát jako oprávněná a spravedlivá. Na druhou stranu trest odnětí svobody na doživotí

s možností podmíněného propuštění považuji za nedostatečný. V tomto ohledu dodávám, že stejně jako většina respondentů, kteří se zúčastnili mého výzkumného šetření, bych souhlasila se zavedením absolutního doživotí.

Práce může být přínosná všem, kteří se zajímají o problematiku trestu smrti nebo doživotního trestu. Nabízí ucelený přehled z teorie i praxe, na kterém je možné získat další znalosti a prohloubit tak vědomosti čtenáře.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura:

1. DRBOHLAV, Andrej. *Etopedie I: trest smrti versus trest života pro sériové vrahy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. 151 s. ISBN 80-7041-163-5.
2. FARRINGTON, Karen. *Svět za mřížemi: šokující pohled do skrytého světa zločinu a trestu, plného korupce, sadistických trestů, obchodů s drogami a vražd vězňů*. Líbeznice: Víkend, 2009. 208 s. ISBN 978-80-7433-009-4.
3. FRANCEK, Jindřich a WOHLSCHLAGER, Leopold. *Zločin a trest v českých dějinách*. 3. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2007. 539 s. ISBN 80-86182-91-6.
4. HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2., vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. 183 s. ISBN 80-86708-30-6.
5. HENDRYCH, Igor. *Vybrané kapitoly z penologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010. 73 s. ISBN 978-80-7248-574-1.
6. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1., vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
7. KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody na doživotí*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 92 s. ISBN 80-210-1197-1.
8. KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. 200 s. ISBN 978-80-7552-163-7.
9. KARABEC, Zdeněk a kol. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. ISBN 80-7338-024-2. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/300.pdf>
10. LIŠKA, Otakar a kol. *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918 – 1989*. 2., vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinců komunismu SKPV PČR, 2006. 296 s. Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinců komunismu; č. 2. ISBN 80-86621-09-X
11. MAREŠOVÁ, Alena a kol. *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. ISBN 978-80-7338-157-8. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/432.pdf>
12. MONESTIER, Martin a FRANCEK, Jindřich. *Historie trestu smrti. Dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Praha: Rybka Publishers, 1998. 405 s. ISBN 80-86182-05-3
13. NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010. 256 s. ISBN 978-80-87212-41-7.

14. RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Úvod do penologie I*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. 124 s. ISBN 978-80-7435-264-5.
15. RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Úvod do penologie II*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 185 s. ISBN 978-80-7435-378-9.
16. SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: TU, 2007. 80 s. ISBN 978-80-7372-287-6.
17. SUCHÝ, Oldřich. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody a jejich výkon*. Praha: LEGES CRIMEN, 1991. 84 s. ISBN 80-85638-02-9.

Legislativa:

Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-345>

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. In: *Zákony pro lidi*. [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-140>

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>

Zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>

Zákon č. 1/1993 Sb., ústavní zákon. In: *Zákony pro lidi*. [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>

Internetové zdroje:

ALLISON, Eric a Owen BOWCOTT. *Whole-life jail terms without review breach human rights - European court*. [online]. © 2013 [cit. 2018-03-12]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/law/2013/jul/09/whole-life-jail-sentences-without-review-breach-human-rights>

Amnesty International. *Amnesty.cz* [online] © 2018 [cit. 2018-03-12]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/news/3863/trest-smrti-a-popravy-v-roce-2016>

Muzeum zločinu - Zdeněk Vocásek. Kriminalistika. *Kriminalistika.eu* [online] © 2018 [cit.2018-03-12]. Dostupné z: <http://kriminalistika.eu/muzeumzla/vocasek/vocasek.html>

Organizační jednotky. Vězeňská služba České republiky. *Vscr.cz* [online] © 2018 [cit. 2018-03-12]. Dostupné z:<https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/>

Rychlá fakta. Vězeňská služba České republiky. *Vscr.cz* [online] © 2018 [cit. 2018-03-12]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/>

TUČEK, Milan. *Postoje občanů k trestu smrti – květen 2017*. [online] Praha: Sociologický ústav AV ČR, Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2017. [cit. 2018-03-12].

Dostupné z:

https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4358/f9/ob170612.pdf

Věznice Mírov – základní informace. Vězeňská služba České republiky. *Vscr.cz* [online] © 2018 [cit. 2018-03-12]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-mirov/onas/zakladni-informace/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha – dotazník k výzkumnému šetření bakalářské práce

PŘÍLOHA

Dotazník

Dobrý den,

jsem studentkou 3. ročníku oboru Sociální patologie a prevence na Univerzitě Hradec Králové. Ráda bych Vás touto formou poprosila o vyplnění následujícího dotazníku, jehož výsledky mi poslouží k výzkumnému šetření mé bakalářské práce s názvem Porovnání trestu smrti a trestu odnětí svobody na doživotí. Dotazník je zcela anonymní.

Předem děkuji za Vaši ochotu a čas,

Pavčina Šejvlová

Vysvětlení pojmů:

Trest smrti = státem nařízené usmrcení člověka jako trest za jeho zločin.

Trest odnětí svobody na doživotí = nejvyšší možný trest v ČR; doživotně odsouzený však nemusí ve vězení strávit celý svůj život - nejméně po 20, v případě zpřísnění po 30 letech si může požádat o podmíněné propuštění.

Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody následuje tehdy, pokud svým chováním a plněním povinností odsouzený prokázal své zlepšení a dá se od něho očekávat, že v budoucnu povede lepší život nebo pokud soud přijme záruku za dovršení jeho nápravy.

Absolutní doživotí = doživotní trest, kdy odsouzený stráví zbytek svého života ve vězení bez možnosti propuštění.

1. Uveďte Vaše pohlaví

- a) Muž
- b) Žena

2. Kolik je Vám let?

3. Jaký je Váš názor na trest smrti?

- a) Souhlasím s trestem smrti
- b) Nesouhlasím s trestem smrti
- c) Nevím

A) Pokud souhlasíte, uveďte prosím Váš důvod:

B) Pokud nesouhlasíte, uveďte prosím Váš důvod:

4. Změnilo by Váš názor na trest smrti zavedení absolutního doživotí? (vyplňte pouze, pokud jste v předchozí otázce uvedl(a) odpověď *Souhlasím s trestem smrti*)

- a) Ne, přiklonil(a) bych se stále k trestu smrti
- b) Ano, přiklonil(a) bych se k absolutnímu doživotí

5. Riziko odsouzení nevinného je vážnou námitkou proti trestu smrti.

Souhlasím	Spíše souhlasím	Nevím	Spíše nesouhlasím	Nesouhlasím
-----------	-----------------	-------	-------------------	-------------

6. Trest smrti je nehumánní.

Souhlasím	Spíše souhlasím	Nevím	Spíše nesouhlasím	Nesouhlasím
-----------	-----------------	-------	-------------------	-------------

7. Má dle Vašeho názoru trest smrti odstrašující účinky?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

8. Je podle Vás doživotní trest za zvlášť závažné zločiny dostačující, když je zde možnost podmíněného propuštění?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

9. Trest odnětí svobody na doživotí neodradí těžké zločince od jejich činnosti a nevede ke snižování závažné kriminality.

Souhlasím	Spíše souhlasím	Nevím	Spíše nesouhlasím	Nesouhlasím
-----------	-----------------	-------	-------------------	-------------

10. Domníváte se, že trest odnětí svobody na doživotí je pro odsouzeného horší, než trest smrti?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

A) Pokud ano, uveďte prosím Váš důvod:

B) Pokud ne, uveďte prosím Váš důvod:

11. Jaký je Váš názor na absolutní doživotí?

- a) Jsem pro zavedení
- b) Nejsem pro zavedení
- c) Nevím

12. Myslíte si, že se doživotně odsouzení dovedou po případném propuštění z výkonu trestu začlenit zpět do společnosti?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

13. Souhlasíte s vyšší trestů odnětí svobody, které jsou v ČR ukládány?

- a) Ano, jsou dostačující
- b) Ne, jsou mírné
- c) Ne, jsou příliš vysoké
- d) Nevím

14. Souhlasíte s udílením prezidentských milostí ve vztahu k vrahům?

- a) Souhlasím s udělením
- b) Nesouhlasím s udělením
- c) Nevím

A) Pokud souhlasíte, uveďte prosím Váš důvod:

B) Pokud nesouhlasíte, uveďte prosím Váš důvod:

15. Znamená podle Vás samotný akt udělení milosti pro Jiřího Kajínka právně jeho nevinnu?

- a) I přesto zůstává dvojnásobným vrahem
- b) Udělením milosti se stal nevinným
- c) Nedovedu posoudit